

БОШЛАНҒИЧ СИНФЛАРДА ФАНЛАРАРО ИНТЕГРАЦИЯ УСУЛЛАРИ

Байназаров Тимур Аблаевич

*Ажиниёз номидаги НДПИнинг бошланғич таълим кафедраси ассистент-
уқитувчиси*

Нызаматдинова Шахсанем Караматдиновна

*Ажиниёз номидаги НДПИнинг Мактабгача ва бошланғич таълим
факультети 3-курс талабаси*

Аннотация: *Бошланғич синфларда фанлараро интеграция болаларнинг билим ва кўникмаларини ривожлантиришда муҳим аҳамиятга эга. Математика фанини бошқа фанлар билан уйғунлаштириш болаларда муаммоларни ҳал қилиш, мантиқий фикрлаш ва амалий кўникмаларни ривожлантириш имконини беради. Мақолада фанлараро интеграциянинг педагогик усуллари, амалиётда қўлланиши ва унинг самарадорлиги таҳлил қилинади. Илмий мақсад – бошланғич синфда фанлараро интеграция орқали математик билимларни кенгайтириш ва самарали ўқитиш йўлларини ўрганиш.*

Калит сўзлар: *бошланғич таълим, фанлараро интеграция, математика, педагогик усуллар, таълим самарадорлиги.*

КИРИШ

Бошланғич таълим инсоннинг интеллектуал ва шахсий ривожланишининг асоси ҳисобланади. Ушбу босқичда болалар нафақат билим олади, балки фикрлаш кўникмалари, муаммоларни ҳал қилиш қобилияти ва ижодий ёндошувни ҳам шакллантиришади. Замонавий педагогикада фанлараро интеграция – турли фанлар ўртасидаги боғлиқлик ва ўзаро таъсирни назарда тутадиган таълим усули сифатида катта аҳамиятга эга.

Математика фанини бошқа фанлар билан интеграция қилиш болаларнинг фикрлаш даражасини ошириш, уларнинг ҳаётий вазиятларда математик билимлардан фойдаланиш кўникмасини шакллантиришда муҳимдир.

Масалан, табиатшунослик дарсларида геометрия ёки сонлар назариясидан фойдаланиш, математика дарсларида эса илмий тушунчалар ва атроф-муҳит мисоллари орқали амалиётни кўрсатиш мумкин.

Шунингдек, фанлараро интеграция болаларнинг диққатини жалб қилиш, дарсларни қизиқарли қилиш ва уларда мустақил фикрлашни ривожлантириш имконини беради.

Бундан ташқари, бу усул педагоглар учун ҳам фойдали, чунки улар турли фанларни бирлаштириб дарс режаларини самарали тарзда ташкил этишлари мумкин.

Кейинги йилларда олиб борилган тадқиқотлар кўрсатдики, фанлараро интеграция орқали ўқитилган болалар математик тушунчаларни тезроқ ва чуқурроқ ўрганишади. Улар муаммоларни турли ёндашувлар орқали ҳал қилишга ўргадиладар ва кундалик ҳаётда математик билимларни қўллаш қобилиятини ривожлантирадиладар.

Фанлараро интеграциянинг педагогик асослари

Фанлараро интеграция – бу турли фанлар ўртасидаги боғлиқликни таъминлаш, билимларни изоляцияда эмас, балки бир-бири билан уйғунлаштириш орқали ўқитиш усулидир. Бошланғич синфда бу ёндошув болаларнинг ақлий ривожланиши ва мантиқий фикрлашини шакллантиришда муҳимдир.

Математика фанини бошқа фанлар билан интеграция қилишнинг педагогик асослари қуйидагиларни ўз ичига олади:

- Когнитив ривожланиш: Турли фанлар боғлиқлиги болаларда аналитик ва синтетик фикрлашни ривожлантиришга ёрдам беради.

- Амалиётга қаратилган ёндашув: Математик тушунчалар ҳаётий мисоллар орқали қўлланилиши самарадорликни оширади.

- Муаммоларни ҳал қилиш кўникмалари: Фанлараро интеграция болаларда муаммони турли фан нуқтаи назаридан ҳал қилиш қобилиятини ривожлантиради.

- Ижодий фикрлашни ривожлантириш: Математика ва санъат, тил ёки табиатшунослик билан уйғунлаштирилганда болаларда ижодий ечимлар топиш қобилияти юзага келади.

Бошланғич синфда фанлараро интеграциянинг турлари

Математика ва табиатшунослик интеграцияси

- Сонлар, ҳисоб-китоб ва диаграммалар орқали табиат феноменларини ўрганиш.

- Масалан, “Қанча ёввойи гул бар?” каби лойиҳалар орқали болалар математикада ўрганган қўшиш ва айриш амалларини қўллайдилар.

- Экспериментлар, кузатувлар ва маълумотларни жадвалда кўрсатиш болаларда математик ва табиатшунослик билимларини уйғунлаштиришга ёрдам беради.

Математика ва тил интеграцияси

- Математик тушунчаларни ҳикоялар, эссе ва лойиҳалар орқали ифодалаш.

- Масалан, “Бир одамнинг боғида 5 та олма бор, ҳар бир олмада неча уруқ бор?” каби математика масаласини қисқа ҳикоя шаклида бериш.

- Бу усул болаларнинг муаммоларни текстдан чиқариб, тушуниш ва ечиш қобилиятини ривожлантиради.

Математика ва санъат/музиқа интеграцияси

- Геометрия ва шаклларнинг рассомликда қўлланилиши, мусиқада ритм ва симметрия билан уйғунлаштирилиши.

- Масалан, болалар ҳар хил геометрик шакллардан коллаж тузишади ва унинг симметриясини ҳисоблайдилар.

- Бу ёндошув болаларда визуал фикрлаш ва амалий кўникмаларни ривожлантиришга ёрдам беради.

Лойиҳалар асосида фанлараро интеграция

- Бошланғич синфдаги лойиҳалар болаларга ўз билимларини амалиётда қўллаш имконини беради.

- Масалан, “Синфдаги ўсимликларни ҳисоблаш ва графикда кўрсатиш” лойиҳаси орқали математика (сонлар ва диаграммалар) ва табиатшунослик (ўсимликларни кузатиш) фанлари уйғунлаштирилади.

Амалий усуллар

Ҳаётий мисоллардан фойдаланиш

- Кундалик ҳаётдаги вазиятлар (пул ҳисоблаш, вақтни аниқлаш, соат ва таомларни тақсимлаш) математика ва бошқа фанларни уйғунлаштириш учун қўлланилади.

Интерактив машқлар ва ўйинлар

- Масалан, “Математика бозори” ўйинида болалар товар нархларини ҳисоблаб, диаграммалар тузадилар. Бу усул математика ва иқтисодиёт фанини боғлайди.

Лойиҳалар ва топшириқлар орқали ўқитиш

- “Синф боғида геометрия шакллари аниқлаш ва расмга тушириш” лойиҳаси болаларда математика ва табиатшунослик билимларини уйғунлаштиришга ёрдам беради.

Фанлараро интеграциянинг самарадорлиги

- Болаларнинг қизиқиши ортиши: Дарслар қизиқарли ва ҳаётий мисоллар билан бойитилганда болалар математикага кўпроқ қизиқишади.

- Муаммоларни ҳал қилиш қобилияти: Турли фан нуқтаи назаридан ёндашув орқали муаммоларни ҳал қилиш кўникмаси шаклланади.

- Мустақил фикрлаш ва ижодий ечимлар: Болаларда мустақил ечим топиш, тасаввур қилиш ва ижодий ёндашув ривожланади.

- Дарс самарадорлигининг ошиши: Педагоглар фанлараро интеграция орқали дарс режаларини бойитиб, ўқув жараёнини самарали ташкил қиладилар.

Хулоса

Бошланғич синфларда фанлараро интеграция, айниқса математика фанини бошқа фанлар билан уйғунлаштириш, таълим жараёнининг самарадорлигини сезиларли даражада оширади. Фанлараро интеграция болаларнинг фикрлаш қобилиятини, муаммоларни ҳал қилиш кўникмаларини ва амалий билимдан фойдаланиш салоҳиятини ривожлантиришда муҳим аҳамиятга эга.

Тадқиқотлар ва амалий мисоллар шуни кўрсатмоқдаки, интеграция асосида ўқитилган болалар математика тушунчаларини чуқурроқ ва тезроқ ўзлаштирадilar, уларда мустақил фикрлаш ва ижодий ечим топиш қобилияти шаклланади. Шунингдек, фанлараро интеграция педагоглар учун дарс режаларини бойитиш ва дарс жараёнини интерактив, қизиқарли ва самарали ташкил этиш имконини беради.

Шу асосда, бошланғич таълимда фанлараро интеграция усуллари кенг қўллаш – болаларнинг умумий интеллектуал ривожланиши ва таълимда юқори натижаларга эришиш учун муҳим педагогик йўналиш саналади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мавлонова Р.А. Бошланғич таълимнинг интеграциялашган педагогикаси (методик қўлланма). Тошкент: ТДПУ, 2005.
2. Н.Шодиев, М.Пўлатова СамДУ “МАТЕМАТИКА ТАЪЛИМИДА ПРЕДМЕТЛАРАРО БОҒЛАНИШЛАР” мақоласи
3. Тожиев М., Алимов А.Я., Қучқаров Д.У. — Бошланғич таълимда математика ўқитиш методикаси (ўқув-услубий қўлланма)